

Nacionalni centar
za vanjsko vrednovanje
obrazovanja

Identifikacijska
naljepnica

PAŽLJIVO NALIJEPI

HRVATSKI JEZIK

DRŽAVNA MATURA
šk. god. 2023./2024.

ČITANJE, KNJIŽEVNOST I HRVATSKI JEZIK

HRV.67.HR.R.K1.36

57352

I. Čitanje

Zadatci s polaznim tekstom

Zadatci višestrukoga izbora

U zadacima višestrukoga izbora od više ponuđenih odgovora samo je **jedan** točan.

Točan odgovor morate označiti znakom X na listu za odgovore.

Točan odgovor donosi jedan bod.

Zadatci od 1. do 30. odnose se na polazne tekstove.

Visoki jablani

Oni imaju visoka čela, vijorne kose, široke grudi;
od gromora njina glasa šuma i more se budi,
a kada rukom mahnu, obzori svijeta se šire
i bune, i prodiru u vis, u etire.

Ali, za svoju snagu oni su zahvalni patnji,
bijedi, sužanjstvu, gladi i njinoj crnoj pratnji.
Oni imaju snagu vjere što živi u smaku,
i vrelo svjetlosti što tinja u mraku,
i sunce u oblaku...

Oni imaju polet orlova, srčanih zračnih ptica,
oni poznaju pjesmu naših najdubljih žica,
uzdušni piloti, nebeski piloti,
za svijet u slobodi, za svijet u ljepoti,
ljudi svojih djela, djeca svojih ruku,
rođena u plaču, sazrela u muku.

Njina muška desna neprestano zida
dvore čovječanstva. Dom Prometeida!¹
I gdje tinja savjest, kao iskra sveta,
oko njih se kupi orijaška četa
za slobodu prava.

¹ Prometeidi – ljudi geniji koji su na bilo koji način pomagali čovječanstvu

Ali u samoći njihova je glava
ispravna i čista povrh mračne rulje,
gdje ih ne razumiju glupani i hulje,
kao vršak divnih, zelenih jablana,
režući do munje vedri obzor dana.

Tako, uistinu, do njih vode puti,
gdje se pojas rijeke u dolini sluti,
gdje se sitno cvijeće plavi, ruji, žuti;
nagnuti u ponor nebeskoga svoda
dok crvena jesen drumovima hoda.

Mi stupamo bijelim dolom u tišini,
oni, sami, gordi, dršću u visini,
muče žednu zjenu ili revnu opnu;
što ne mogu, što ne mogu da nas uvis popnu.

Povrh njina vrška gdje se pjesme gnijezde
samo vile lete, ili bure jezde;
a nad njima sunca: samo zvijezde, zvijezde!

Tin Ujević

1. Kojoj vrsti lirske pjesme prema temi pripada pjesma *Visoki jablani*?

- A. domoljubnoj
- B. duhovno-religioznoj
- C. pejzažnoj
- D. refleksivnoj

(1 bod)

2. U kojima se od sljedećih stihova iskazuje da su jablani sami zaslužni za svoju veličinu?

- A. *Oni imaju polet orlova, srčanih zračnih ptica,
oni poznaju pjesmu naših najdubljih žica,*
- B. *Ljudi svojih djela, djeca svojih ruku,
rođena u plaču, sazrela u muku.*
- C. *Mi stupamo bijelim dolom u tišini,
oni, sami, gordi, dršću u visini,*
- D. *Povrh njina vrška gdje se pjesme gnijezde
samo vile lete, ili bure jezde;*

(1 bod)

3. Na kojoj je od sljedećih stilskih figura utemeljen prikaz jablana?

- A. na eufemizmu
- B. na hiperboli
- C. na ironiji
- D. na paradoksu

(1 bod)

4. Zašto jablani *ne mogu da nas uvis popnu*?

- A. jer su zaokupljeni svojim problemima
- B. jer nailaze na nerazumijevanje
- C. jer nisu dovoljno fizički snažni
- D. jer žele biti u samoći

(1 bod)

5. Kakve ljude simboliziraju jablani?

- A.** one koji se zalažu za život u skladu s prirodom
- B.** izdvojene pojedince koji teže idealima
- C.** umišljene i samodopadne pjesnike
- D.** one koji su željni moći

(1 bod)

Vjenceslav Novak, *Posljednji Stipančići*

Prvi bi jelo uzeo Stipančić, zatim metnuo na pladanj Jurju, a posljednja bi uzela Valpurga. I stalo bi se jesti bez riječi. No najednom rekao bi Stipančić hladnim glasom ispitujućega učitelja, ne pogledavši Jurja:

- Četiri stotine osamdesete prije Isusa?
- Miltijades pobijedio kod Maratona, – rekao bi Juraj, ne dižući oči s pladnja.
- Dobro. Šezdesete prije Isusa?
- Prvi trijumvirat: Cezar, Pompej i Kras.
- Prva križarska vojna? – nastavio bi otac jednako automatski (...).
- Molim! Dijete od devet godina! – pokazao bi tad otac rukom na Jurja i glasom koji je, od

same uzbuđenosti, imao prizvuk srditosti. On ne bi pritom gledao Valpurgu, kao da na to treće lice upozoruje, ali bi ona kimnula sporazumno glavom i pogledala svojim tihim očima Jurja kako se viša bića gledaju.

(...)

Kad je Luciji bilo šest godina, dozvoli otac da smije i ona sjedjeti za obiteljskim stolom. To je bila velika radost za Valpurgu, koja bi u povjerljivom razgovoru s Veronikom znala reći: – Bože moj, zašto smo mi ženske na svijetu? Eto, sva briga očeva ide sinu, a ova sirotica kao da i nije naše dijete.

Čitavo je jutro učila Lucija kako će se ponašati kod stola, a kad je bilo pred objed, umila ju je i počestljala još jednom i preodjela je od glave do pete. Kad ju je pogledala tako opremljenu, da se dolično prikaže ocu, bila je zadovoljna i slatko poljubila malu: – Vidjet ćeš kako ćeš se dopasti ocu, samo se pametno ponašaj!

Lucija, kojoj je glavni osjećaj prama ocu bio da je u kući vrhovna glava, da se poradi njega ne smije glasno govoriti ni trčati po hodnicima, – čekala je s dvojakim čuvstvom taj prvi objed gdje će i ona sjedjeti s ocem, majkom i Jurjem kod istoga stola. Bilo je s jedne strane iščekivanje nečega lijepoga i ugodnoga, čime djeca svakoj novosti i promjeni u susret idu, a podupirala je taj njezin osjećaj i Veronika s mlađom služavkom, koje su joj, hineći zavist, govorile: – Gle, pa ti ćeš bome s gospodinom ocem sjedjeti kod istoga stola! ... – A opet je tu radost mutio strah što ga nije mogla nikada odijeliti od pomisli na oca i kojega bi se sretno riješila istom onda kad bi se po glasnom Veronikinom razgovoru sa susjedama ili pjevanju mlađe služavke osvjedočila da je otac s Jurjem umakao s maloga trga u susjednu ulicu. (...)

Drugi se dan nije dala Lucija k stolu, makar da joj je mati obećavala svega: ona je voljela objedovati s Veronikom u kuhinji. Kad su već otac i Juraj sjedjeli za stolom, mati ju je nježno turala k stolu i sakrila joj zaplakano lice. Kad ju je napokon sjela do sebe, udarila je Lucija plakati. Valpurga baci pogled k mužu, čije je namršteno lice i strog pogled govorio jasno kako ga se Lucijino ponašanje prima. Napokon je rekao jedva razumljivim glasom: – Što to vodiš k stolu? – pa otvorio s Jurjem njihov naučni razgovor. (...)

- Kad je Juraj izišao iz sobe, okrene se Stipančić Valpurgi:

– Genijalna glava! Ako se meni što dogodi, prodaj i krevet ispod sebe da dovrši nauke. Od toga ćeš dječaka doživjeti više nego možeš i pomisliti.

6. Na kojoj je stilskoj figuri utemeljen očev doživljaj Jurja i Lucije?

- A. na kontrastu
- B. na metafori
- C. na metonimiji
- D. na oksimoronu

(1 bod)

7. Na što od sljedećega upućuju sljedeće Antine rečenice?

Molim! Dijete od devet godina!

- A. na pohvalu Valpurgina odgoja djece
- B. na Antin prijezir prema djeci
- C. na Lucijino ponašanje
- D. na Jurjevo znanje

(1 bod)

8. U kojemu se trenutku Lucija osjećala sretnom?

- A. kad se uređivala za susret s ocem
- B. kad je otac podučavao Jurja
- C. kad je smjela ručati s ocem
- D. kad je otac odlazio iz kuće

(1 bod)

9. U kojemu je primjeru iskazan vrhunac očeva podcjenjivačkoga odnosa prema ženama?

- A. Čitavo je jutro učila Lucija kako će se ponašati kod stola,
- B. Kad ju je napokon sjela do sebe, udarila je Lucija plakati.
- C. Valpurga baci pogled k mužu, čije je namršteno lice i strog pogled govorio jasno kako ga se Lucijino ponašanje prima.
- D. Što to vodiš k stolu?

(1 bod)

10. Koje je značenje podcrtanoga izraza u Stipančićevu obraćanju Valpurgi u sljedećoj rečenici?

Ako se meni što dogodi, prodaj i krevet ispod sebe da dovrši nauke.

- A. da se treba baviti trgovačkim poslovima
- B. da ne bude lijena
- C. da mirno spava
- D. da žrtvuje sve

(1 bod)

James Joyce: *Portret umjetnika u mladosti*

Na prostranim igralištima vrvjelo je od dječaka. Svi su vikali, a prefekti¹ su ih poticali glasnim povicima. Večernji zrak bijaše blijed i hladan, i nakon svakog napada i udarca nogometaša zamazana bi kožna lopta poletjela kao troma ptica kroz sivu svjetlost. On se držao izvan vidjela svog prefekta, izvan dosega surovih nogu, hineći kadikad da trči. Usred te vreve od igrača osjećao se kako mu je tijelo maleno i slabunjavo, a oči mu bijahu slabe i suzne. Rody Kickham nije bio takav: svi su drugovi govorili da će postati vođa četvrtog i petog razreda.

Rody Kickham bijaše zgodan dečko, ali onaj ogavni Roche bijaše smrad. (...) Gad Roche imao je krupne šake. (...) I jednoga dana je upitao:

– Kako ti je ime?

Stephen je odgovorio: Stephen Dedalus.

Tada je Gad Roche rekao:

– Pa kakvo li je to ime?

I kad Stephen nije znao odgovoriti, Gad Roche je upitao:

– Što ti je otac?

Stephen je odgovorio:

– Gentleman.

Zatim je Gad Roche upitao:

– Je li činovnik?

Premještao se s noge na nogu držeći se nekako postrance od igrača i s vremena na vrijeme bi malo potrčao. Ali ruke su mu pomodrele od studeni. Turnuo ih je u džepove svoga sivog kaputa s pâsom². Bijaše to pâs od jednog džepa do drugog. A dati pâs značilo je također izmlatiti kojeg druga. Jednoga je dana neki učenik rekao Cantwellu:

– Smjesta ću ti dati pâs.

Cantwell je odgovorio:

– Hajde i pokaži se junakom. Podaj pâs Cecilu Thunderu. Volio bih te vidjeti. On će ti dati nogom u stražnjicu.

To baš nisu bile lijepe riječi. Mati mu je rekla da ne razgovara sa surovim dječacima u školi. Lijepa majka! Prvog dana u predvorju samostana kad se opraštala s njim, podigla je koprenu do nosa da bi ga poljubila, a nos joj i čelo bijahu pocrvenjeli. Ali on se pravio da ne vidi kako ona malo što ne zaplaka. Ona je bila lijepa majka, ali nije bila tako lijepa kad je plakala. A otac mu je dao dva komada po pet šilinga za sitne troškove. I tada mu je rekao neka piše ako mu što zatreba i neka nikada, što bilo da bilo, ne oda nijednog druga. Zatim se na vratima samostana rektor rukovao s njegovim ocem i njegovom majkom, dok mu je habit lepršao na vjetru, našto su se kola u kojima je bio njegov otac i njegova majka odvezla. Vikali su mu iz kola i mahali rukama:

– Zbogom, Stephen, zbogom!

– Zbogom, Stephen, zbogom!

¹ prefekt – ravnatelj neke ustanove, odgojitelj u sjemeništu i sl.

² pâs – remen

Nađe se u vreći gdje su se otimali za loptu i, prestrašen od sijeva očiju i od prljavih cipela, sagne se i izvuče iz tiske. Dječaci su se natezali i stenjali, a cipele im strugahu, udarahu i toptahu. Zatim žute cipele Jacka Lawtona izbave loptu, i sve ostale cipele i noge potrče za njom. On malo potrči za njima i zatim se zaustavi. Nema smisla trčati. (...)

U učionici bi bilo udobnije nego ovdje napolju na studeni. Nebo blijedo i hladno, a u samostanu gore svjetla. (...) Tako lijepa i topla bijahu svjetla u samostanu. Bijaše to kao u nekoj knjizi. Možda je tako izgledala Leicesterska opatija³. A u Pravopisu doktora Gornwella ima tako lijepih rečenica. Kao pjesme, pa ipak samo rečenice po kojima se učio pravopis.

Leicester opatijo!

Gdje je Wosley zlopatio;

Moraše ga ukopati opati.

Koga svana ozlijede,

Taj boluje od ozljede.

Kako bi bilo lijepo ležati na ćilimu pred kaminom podbočivši glavu rukama i misliti na te izreke.

³ opatija – kompleks samostanskih zgrada (i pripadajućih posjeda)

11. Koja se od sljedećih tvrdnja iz polaznoga teksta odnosi na Stephenove vršnjake?

- A. Pokušavaju se sakriti od prefekta tijekom nogometne igre.
- B. Okarakterizirani su crno-bijelom karakterizacijom.
- C. Nadmeću se u tome tko će postati vođom.
- D. Prikazani su iz Stephenove perspektive.

(1 bod)

12. Kojega od sljedećih likova iz polaznoga teksta pripovjedač prikazuje kao nasilnika?

- A. Rodyja Kickhama
- B. Rochea
- C. Cantwella
- D. Jacka Lawtona

(1 bod)

13. Koja je od sljedećih rečenica potaknula Stephenovo sjećanje na majku?

- A. – Što ti je otac?
- B. On će ti dati nogom u stražnjicu.
- C. Lijepa majka!
- D. – Zbogom, Stephen, zbogom!

(1 bod)

14. Koji od sljedećih zaključaka o Stephenu proizlazi iz sljedećega primjera?

Tako lijepa i topla bijahu svjetla u samostanu. Bijaše to kao u nekoj knjizi. (...) A u Pravopisu doktora Gornwella ima tako lijepih rečenica. Kao pjesme...

- A. da je njegov doživljaj svijeta umjetnički
- B. da planira napisati pravopisni priručnik
- C. da voli čitati literaturu o samostanima
- D. da želi upoznati doktora Gornwella

(1 bod)

15. Koje je od sljedećih obilježja polaznoga teksta tipično za poetiku modernoga romana?

- A. izmjenjivanje vremenskih perspektiva
- B. detaljni opisi likova i prostora
- C. pripovijedanje u trećemu licu
- D. dijalog među likovima

(1 bod)

Ivan Gundulić, *Dubravka*

RIBAR

Čestiti pastiru, ti pjevat pōdranī,
er vodiš u miru pokojan tvoje dni;
ufanja, jaoh, a mâ nesreća ne stječe
pobjećuć iz doma, tukuć se daleče.¹

RADMIO

Ko god si, ne cvijeli ni tvojijem nesrećam
kobi dan veseli² ki je srećan svima nam!
Općena sloboda, vrh svega najdraža,
koju nam bog poda naš pokoj³ uzamnaža.
Nu ako si ti ribar, kô kaže vas čin tvoj⁴,
koja ti čini stvar k Dubravi doć ovoj?

RIBAR

Za shranit⁵ staros mû i odahnut bez sile
u gnijezdu slatkomu slobode primile.
Primorja naša sva u ništa sila zbi⁶:
Dubrava sama ova vlada se po sebi.
Po njih svijeh srdita zvijer⁷ trči i rži,
i grabi i hita i u noktijeh sve drži.
Ovdi čut zle zvijeri ni inoga glasa nî
neg što sam žuberi tih slavic na grani.
Tvrda u nas nije kuća da od sile prihude
bludnika goruća ocu kćer sabljude⁸.
Ovdi nije sirote ku sila potište,
ni se boji sramote ko ju sam ne ište.

¹ *pobjećuć iz doma, tukuć se daleče* – bježeći iz doma, lutajuć nadaleko

² *ni tvojijem nesrećam / kobi dan veseli* – ni svojim nesrećama ne kviri dan veseli

³ *naš pokoj* – naš miran život

⁴ *kô kaže vas čin tvoj* – kako se vidi po tvojemu izgledu

⁵ *za shranit* – da sačuvam, da sklonim

⁶ *Primorja naša sva u ništa sila zbi* – hrvatske krajeve uz more (tj. Dalmaciju) sila (tj. tuđinska, mletačka vlast) uništi

⁷ *srdita zvijer* – ljuti lav, simbol mletačke vlasti

⁸ *Tvrda u nas nije kuća da od sile prihude / bludnika goruća ocu kćer sabljude.* – u nas (u Dalmaciji) ni tvrda kuća nije dovoljno sigurna da od zla bludnika sačuva ocu kćer

Toliko je vladanje silno u nas, da se tî,
žena, djeca, imanje ne možeš tvoj rijeti⁹.

U mjesti je ovemu slobode čestit dar
svak sebi i svemu svomu je gospodar.

Razlog, pravda i mjera svemu je zlato u nas,
prodava na nj¹⁰ vjera, život se, duša i čas;
duša i čas ovuda ne ide za platom,
ni mjere u suda pritežu pod zlatom.

Stvari u nas tej nije kom voljan mož se čut¹¹;
kupovat trijebi je¹², ako hoć odahnut.

Vrsta ovdí svakoja¹³ u časnoj zabavi
sred mirna pokoja veselo boravi.

Tijem teško nam svime i lele vrh svega
pod jarmom teškime gospostva tuđega,
a blāgo svijem vami ki ončas s poroda
slobodni i sami sebi ste gospoda¹⁴.

Da uzdrži višnja vlas¹⁵ u bitju¹⁶ vas tomu,
a tko ište zlo na vas zlo našô na domu!

⁹ *ne možeš tvoj rijeti* – ne može se smatrati tvojim

¹⁰ *na nj* – za nj (tj. za zlato)

¹¹ *voljan mož se čut* – slobodan se možeš osjećati

¹² *trijebi je* – potrebno je, treba

¹³ *vrsta ovdí svakoja* – ovdje svi staleži (klase)

¹⁴ *sebi ste gospoda* – sebi ste gospodari

¹⁵ *vlas* – vlast

¹⁶ *u bitju* – u stanju

16. O kojemu danu govori Radmio u svojem obraćanju Ribaru?

- A. o danu kad će se vjenčati dvoje najljepših pastira
- B. o danu kad su uništeni krajevi uz more
- C. o danu kad je Ribar pobjegao od kuće
- D. o danu kad je nastala Dubrava

(1 bod)

17. U kojim stihovima Ribar izražava svoje mišljenje o poštenju koje vlada u Dubravi?

- A. *Toliko je vladanje silno u nas, da se ti,
žena, djeca, imanje ne možeš tvoj rijeti.*
- B. *Razlog, pravda i mjera svemu je zlato u nas,
prodava na nj vjera, život se, duša i čas;*
- C. *duša i čas ovuda ne ide za platom,
ni mjere u suda pritežu pod zlatom.*
- D. *Stvari u nas tej nije kom voljan mož se čut;
kupovat trijebi je, ako hoć odahnut.*

(1 bod)

18. Koja je funkcija kontrasta u Ribarovu obraćanju Radmilu?

- A. da se upozori na neprijatelje koji prijete Dubravi
- B. da se opiše Ribarov bijeg od kuće
- C. da se zabave stanovnici Dubrave
- D. da se istakne sloboda Dubrave

(1 bod)

19. Na koji je način opisana Dubrava u Ribarovu prikazu?

- A. idilično
- B. mistično
- C. realistično
- D. satirično

(1 bod)

20. Na koji način završava Ribarov monolog u polaznome tekstu?

- A. postupkom *deus ex machina*
- B. zazivanjem vlasti u Dubravi
- C. pohvalom Radmilu
- D. kletvom

(1 bod)

Čist zrak – zdrav život

Bilo bi lijepo stanovati u prirodi, u kući koja je izgrađena tako da diše zajedno s okolišem i napaja se isključivo čistom, obnovljivom energijom sunca, vjetra, vode i zemlje. No, suvremeno stanovanje često se svodi na umjetne materijale i lošu klimatizaciju zbog čega je zrak u mnogim domovima onečišćen visokim koncentracijama štetnih kemijskih spojeva, prašine, plijesni...

Pribroje li se tome nepovoljni vanjski uvjeti – primjerice, življenje u blizini gradskih prometnica na kojima nastaje velika količina ispušnih plinova, potom tvornica i smetlišta koji nisu uređeni prema ekološkim standardima, pa poljoprivrednih površina koje se tretiraju pesticidima – postavlja se pitanje koliko uopće možemo utjecati na kakvoću zraka koji udišemo. Stručnjaci preporučuju niz načina da barem djelomice smanjimo utjecaj vanjskih onečišćivača, a unutar vlastita četiri zida možemo, kažu, u mnogočemu kontrolirati količinu štetne „kemije” jer ona većinom potječe iz predmeta koje koristimo.

Glavobolja, dišne tegobe, alergije, iritacije očiju, nervoza i umor mogu biti posljedica udisanja kemijskih spojeva poput formaldehida, benzena, trikloretana i ksilena, koji se najčešće nakupljaju u zraku u zatvorenim prostorima, zato što isparavaju iz namještaja, sagova, zavjesa, presvlaka, boja, lakova, ljepila, sredstava za čišćenje i sličnog.

Birajte pokućstvo od cjelovitog drva, tretiranog samo ekološkim premazima. Pritom dajte prednost i drugim prirodnim materijalima: kamenu, keramici, juti, sisalu, konoplji, lanu, pamuku, ramiji, vuni, svili... Najpoželjnije su tkanine organskog podrijetla, obojene prirodnim bojama. Izbjegavajte osvježivače zraka, insekticide i deterdžente od sintetičkih kemijskih sastojaka. Zamijenite ih prirodnim sredstvima na biljnoj bazi te domaćim pripravcima od sode bikarbone, limuna, soli, eteričnih ulja...

Očuvajte drveće, živice i travnjake uokolo zgrada jer su biljke savršena prirodna klimatizacija za pročišćavanje zraka i proizvodnju kisika, a ujedno i fizički onemogućuju prodor nepoželjnih čestica. Raslinjem „filtrirajte” balkone i terase na kojima možete uzgojiti biljne pregrade (npr. od šimšira, tuja ili bambusa) ili načiniti brajdu (pergolu) pomoću puzavica. Pročišćavanju zraka u stanu pomažu kućna paprat, jedarce, bršljan, zeleni ljiljan, dracena, bambus-palma i filodendron. Ove sobne biljke poznate su kao „gutači” štetnih kemijskih spojeva. NASA-ino istraživanje pokazuje da sobno bilje djeluje kao pročišćivač zraka jer lišće i korijenje upijaju kemijske zagađivače koje ispuštaju sintetički materijali. Ako imate djecu ili kućne ljubimce, pobrinite se da biljke nisu otrovne.

Što je prostor zagrijaniji, veće je otpuštanje otrovnih para iz sintetičkih predmeta i kemijskih sredstava. Stoga u stanu održavajte umjerenu temperaturu. Redovito provjeravajte ispravnost peći na plin ili drva, kao i kamina i dimnjaka, kako biste spriječili prekomjerno stvaranje ugljikova monoksida i čađe. I ne zagađujte zrak duhanskim dimom.

Pročišćivači zraka i filteri odlični su za uklanjanje dima i prašine, ali nisu posebno učinkoviti u otklanjanju štetnih plinova. Ako ne otvarate prozore zbog straha od velikog računa za grijanje, promislite bolje jer je prozračivanje najbolji način da oslobodite svoj dom kemikalija. Otvorite prozor barem na deset minuta nekoliko puta na dan kako biste povećali cirkulaciju zraka.

Dakle, uređaji za klimatizaciju, pročistači i ovlaživači zraka mogu biti od velike pomoći, ali samo ako ih upotrebljavate umjereno te redovito održavate i mijenjate filtre. Kad god možete, provjetravajte prostor kako biste imali i dotok svježeg zraka te lakše spriječili stvaranje vlage i plijesni. Pustite u stan što više dnevne svjetlosti zato što sunce djeluje kao prirodni dezinficijens protiv štetnih mikroba.

Prilagođeno prema: www.adiva.hr

21. Koja je namjena polaznoga teksta?

- A. potaknuti čitatelje na kupnju klimatizacijskih uređaja, pročistača i ovlaživača zraka
- B. informirati čitatelje o nedostacima gradskoga života i prednostima života u prirodi
- C. objasniti čitateljima zašto je najbolje upotrebljavati obnovljive izvore energije
- D. educirati čitatelje kako zrak u zatvorenome prostoru učiniti kvalitetnijim

(1 bod)

22. Zašto je, prema mišljenju autora teksta, važno biti pažljiv pri odabiru pokućstva?

- A. zbog toga što može sadržavati štetne kemijske spojeve
- B. zbog toga što ga je teško čistiti prirodnim sredstvima
- C. zbog toga što se može oštetiti u grijanim prostorima
- D. zbog toga što može biti opasno za kućne ljubimce

(1 bod)

23. Zašto, prema mišljenju autora teksta, **nije dobro** da su unutarnji prostori previše zagrijani?

- A. zbog toga što će u prostoriji biti više ugljikova monoksida
- B. zbog toga što će otrovni kemijski spojevi više isparavati
- C. zbog toga što će to naštetiti sobnim biljkama
- D. zbog toga što će račun za grijanje biti visok

(1 bod)

24. Koji od sljedećih proizvoda štetno utječu na kvalitetu zraka u zatvorenome prostoru?

- A. tkanine organskoga podrijetla
- B. pokućstvo od cjelovitoga drva
- C. prirodna sredstva za čišćenje
- D. sintetički materijali

(1 bod)

25. Koje je od sljedećih obilježja polaznoga teksta tipično za upućivačke tekstove?

- A. upotreba stručnih termina
- B. upotreba prvoga lica
- C. upotreba imperativa
- D. upotreba kratica

(1 bod)

Igor Berecki, *Zombie-virusi izazivaju infekcije i nakon što su 48 500 godina proveli zamrznuti u permafrostu*

Sve toplija ljeta i sve kraće zime na Arktiku otapaju vječni led i permafrost – smrznuti sloj tla ispod površine zemlje – otkrivajući slojeve Zemljine geološke i biološke prošlosti iz kojih bi se, nakon što su u polarnom zamrzivaču mirovali desetke tisuća godina, mogli osloboditi bakterije i virusi s potencijalom ugrožavanja zdravlja ljudi i životinja.

(...)

Apokaliptičnoj prijetnji odmrznutim, mrtvim-a-živim „zombie” mikroorganizmima osim toga treba pribrojiti i kemijski radioaktivni otpad koji još iz doba hladnog rata stoji uskladišten u permafrostu kako ne bi naštetio divljim životinjama i poremetio ekosustave, a također se može osloboditi tijekom otapanja.

Permafrost predstavlja značajan dio globalnoga ekološkog sustava jer prekriva petinu sjeverne hemisfere tisućljećima održavajući ledeni okov u područjima arktičkih pustopoljina (tundre) i borealnih četinarskih šuma (tajge) Aljaske, Kanade i Rusije. Razlog zašto je permafrost dobar medij za dugovječnu pohranu biološkog materijala nije samo zato što je smrznut; vječno ledeno tlo osim toga prostor je bez kisika u koji ne prodire ni svjetlost, dakle doslovce ima karakteristike koje suvremena prehrambena industrija ističe kao preporuku za održavanje dugotrajne svježine: „Čuvati zaštićeno od zraka, na hladnom i tamnom mjestu.”

Vječno smrznuta zemlja služi kao neka vrsta vremenske kapsule, čuvajući – osim drevnih virusa – i mumificirane ostatke brojnih izumrlih životinja koje su znanstvenici posljednjih godina uspjeli iskopati i proučavati, uključujući mladunce špiljskog lava i vunastog nosoroga. Ustvari, ako ćemo iskreno, uopće nisu iskopani, nego su se sami pojavili nakon što se otopio led iznad permafrosta starog 30 000 godina. Naime, arktičke se regije zagrijavaju i do četiri puta brže od ostatka planeta, što gornji sloj nekada ledeno okamenjenog permafrosta pretvara u normalno, blatnjavo tlo omekšano vodom iz odmrznutog leda. A u njemu se razbuđuju i oslobađaju svi virusi i bakterije kojima je u pradavnom dobu vrijeme stalo, zarobljeno ledenim okovom.

(...)

Ne moramo ići čak ni jako daleko u prošlost kako bismo naišli na smrznute viruse koji su svojedobno uzrokovali smrtonosne bolesti ljudi: na primjer, u selu na poluotoku Seward na Aljasci iz ženskog je tijela ekshumiranog iz permafrosta 1997. godine analiziran uzorak tkiva pluća, koji je sadržavao genomski materijal virusa influence H1N1 odgovornog za pandemiju španjolske gripe 1918./1919., koja je tijekom te dvije godine inficirala jednu trećinu tadašnje svjetske populacije i usmrtila preko 50 000 000 ljudi. A 2012. godine znanstvenici su potvrdili da 300 godina stari, ledom mumificirani ostatci žene pokopane u Sibiru sadrže genetske potpise virusa koji uzrokuje velike boginje, bolesti koja je cijepljenjem potpuno iskorijenjena s lica Zemlje još 1970-ih godina.

Između srpnja i kolovoza 2016. u Sibiru se dogodilo izbijanje lokalne epidemije antraksa (bedrenice), zoonoze (bolesti koja se prenosi između ljudi i životinja), a kojom je bilo zaraženo stotinjak ljudi i više od 2000 sobova. Epidemiološki tim zadužen za razjašnjenje ovako masovnog izbijanja te inače rijetke infekcije otkrio je kako je širenje antraksa posljedica odmrzavanja

permafrosta tijekom tadašnjih iznimno vrućih sibirskih ljeta, što je omogućilo starim sporama *Bacillus anthracis* da ponovno izbiju na površinu sa starih groblja davno umrlih ljudi i životinjskih lešina.

(...)

Potencijalne opasnosti koje su trenutačno zamrznute u arktičkom permafrostu uključuju i otpad zakopan nakon rudarenja teških metala (često i radioaktivnih!), kao i zakopavanje odbačenih kemikalija kao što je pesticid DDT, koji je zabranjen početkom 2000-ih. A još su od početka nuklearnih pokusa 1950-ih u tada zamrznute dijelove Arktika svoj radioaktivni otpad masovno zakopavali i Sovjetski Savez i Sjedinjene Američke Države.

Prilagođeno prema: www.bug.hr

26. Koja je namjena polaznoga teksta?

- A. detaljno opisati smrtonosne bolesti na Aljasci i u Sibiru
- B. slikovito pripovijedati o ekološkome sustavu Aljaske
- C. educirati čitatelje o važnosti smrznutoga sloja tla
- D. potaknuti čitatelje na istraživanje arktičke regije

(1 bod)

27. Kako autor teksta naziva permafrost?

- A. vremenskom kapsulom
- B. mumificiranim ostacima
- C. lokalnom epidemijom
- D. radioaktivnim otpadom

(1 bod)

28. Koja je, prema mišljenju autora teksta, posljedica vrućih ljeta u Sibiru?

- A. pandemija španjolske gripe
- B. rijetka epidemija antraksa
- C. otapanje teških metala
- D. rast četinarskih šuma

(1 bod)

29. Koji od sljedećih primjera iz polaznoga teksta odstupa od znanstvenoga stila?

- A. *Permafrost predstavlja značajan dio globalnog ekološkog sustava jer prekriva petinu sjeverne hemisfere*
- B. *Ustvari, ako ćemo iskreno, uopće nisu iskopani, nego su se sami pojavili*
- C. *analiziran uzorak tkiva pluća, koji je sadržavao genomski materijal virusa influence H1N1*
- D. *što je omogućilo starim sporama Bacillus anthracis da ponovno izbiju*

(1 bod)

30. Koje od sljedećih obilježja polaznoga teksta pridonosi objektivnosti teksta?

- A. upotreba izraza utemeljenoga na paradoksu
- B. upotreba upućivačke rečenice
- C. upotreba stručnih termina
- D. upotreba prvoga lica

(1 bod)

II. Književnost

Zadatci bez polaznoga teksta

Zadatci višestrukoga izbora

U zadatcima višestrukoga izbora od više ponuđenih odgovora samo je **jedan** točan.
Točan odgovor morate označiti znakom X na listu za odgovore.
Točan odgovor donosi jedan bod.

31. U kojima je od sljedećih stihova upotrijebljen eufemizam?

- A. *U ponoć baš, u lipnju, skrovit
Gledam u mjesec tajnom ovit.*
- B. *Opojna, rosna, blijeda para
Na zlatnom mu se rubu stvara*
- C. *Spava mi draga! Nek su joj sni,
Kad vječni već su, dubòki svi!*
- D. *U šumi staroj, mračnoj i danju,
Grobница nek se otvori za nju –*

(1 bod)

32. U kojoj je od sljedećih rečenica upotrijebljena etička karakterizacija?

- A. Za njega je svaki čovjek bio jednako vrijedan, nikada nije pravio razlike među ljudima.
- B. Bio je siromah i teško se mogao mjeriti s onima iz bogatijega dijela grada.
- C. Iako je bio skladno građen, to mu francusko odijelo nije pristajalo.
- D. Probljedio je od užasa, činilo mu se da će svisnuti od tuge i jada.

(1 bod)

33. Koji je cilj izvođenja tragedije?

- A. *deus ex machina*
- B. digresija
- C. invokacija
- D. katarza

(1 bod)

34. Na koji se rod odnosi pravilo o jedinstvu mjesta, vremena i radnje?

- A. na diskurzivne oblike
- B. na dramu
- C. na epiku
- D. na liriku

(1 bod)

35. Koji dramski junak izgovara sljedeću rečenicu?

Mutno je sve to u nama, draga moja, dobra Beatrice, nevjerojatno mutno.

- A. Hamlet obraćajući se Ofeliji
- B. Kreont obraćajući se Ismeni
- C. Leone obraćajući se Angeliki
- D. Sigismund obraćajući se Rosauri

(1 bod)

36. Koji od sljedećih likova opravdava mogući zločin filozofskom teorijom?

- A. don Fernando
- B. Maestro
- C. Melkior
- D. Ugo

(1 bod)

37. Koji se pjesnik oprašta s Markom Marulićem sljedećim stihovima?

*Zbogom, o Marule! (...)
korugva nam čuhta; gremo, mi puntari!*

- A. Ivan Gundulić
- B. Silvije Strahimir Kranjčević
- C. Tin Ujević
- D. Vladimir Nazor

(1 bod)

38. Koji od sljedećih primjera **ne pripada** romanu *Zločin i kazna*?

- A. *Marmeladov je odmah poslušno i pokorno raširio ruke da bi joj olakšao pretraživanje džepova.*
- B. *Razumihin je bio kod kuće, u svojoj komorici, i baš je nešto radio, pisao,*
- C. *Ali Minkin posmijeh ne bijaše smiješak anđela od šesnaest godina.*
- D. *Pazi ti Sonje! Ipak, kakav su tu zlatni rudnik iskopali!*

(1 bod)

39. Komu se obraća Dživo u sljedećemu primjeru?

Dobra kob, junače! Što si tuj takoj sam?

- A. Smail-agi
- B. Solusu
- C. Stancu
- D. Stipančiću

(1 bod)

40. Koje se od sljedećih obilježja odnosi na Baudelaireovo stvaralaštvo?

- A. izostanak interpunkcije
- B. estetika ružnoće
- C. moralističnost
- D. slobodni stih

(1 bod)

41. Koje od sljedećih obilježja **nije tipično** za razdoblje baroka?

- A. rastrganost između svjetovnoga i duhovnoga
- B. religiozna poema ili barokni plač
- C. mimetičnost
- D. kićeni stil

(1 bod)

42. Na koji se od sljedećih književnih stilova odnosi sljedeća rečenica?

Odbacuje ideju ljepote kao sklada i zalaže se za snagu dojmljivoga izraza koji se pojavljuje poput krika, uzvika, vapaja i uzdaha.

- A.** na barokni
- B.** na klasicistički
- C.** na romantičarski
- D.** na ekspresionistički

(1 bod)

III. Hrvatski jezik

Zadatci višestrukoga izbora

U zadacima višestrukoga izbora od više ponuđenih odgovora samo je **jedan** točan.
Točan odgovor morate označiti znakom X na listu za odgovore.
Točan odgovor donosi jedan bod.

43. Koji je od sljedećih primjera pravopisno točan?

- A. oblačan dan
- B. žuća haljina
- C. jaći dječak
- D. zećje uši

(1 bod)

44. Koja od sljedećih rečenica **nije napisana** u skladu s pravilima o pisanju zareza?

- A. Predstavljanje će biti u Rijeci sljedećega utorka, 23. travnja.
- B. Janko Polić Kamov hrvatski književnik rođen je u Rijeci.
- C. Dogodilo se u Rijeci 22. travnja 2012.
- D. Živim u Rijeci, lučkome gradu.

(1 bod)

45. Koja je od sljedećih riječi pravopisno točna?

- A. bonbon
- B. prehranbeni
- C. stranputica
- D. zelenbać

(1 bod)

46. U kojoj od sljedećih rečenica podcrtana riječ ima neproširenu osnovu?

- A. Zaboljelo ga je rame.
- B. Prvi je put vidio tele.
- C. Polje se zlatilo.
- D. Ime je znak.

(1 bod)

47. Koja je sintagma u sljedećoj rečenici nesročna atributna sintagma?

Hodajući nepoznatim gradom, na drugoj je strani ulice ugledala poznato lice.

- A. hodajući gradom
- B. drugoj strani
- C. strani ulice
- D. ugledala lice

(1 bod)

48. U kojoj je od sljedećih rečenica prezent u apsolutnoj upotrebi?

- A. Sinoć dođem u kino bez kokica.
- B. Hrvatska ima prekrasno more.
- C. Petar i Ana upravo dolaze.
- D. Sit gladnu ne vjeruje.

(1 bod)

49. U kojoj je od sljedećih rečenica glagol *donijeti* točno upotrijebljen?

- A. Donijeti ću ti sutra sve što je potrebno.
- B. Donešene su sve knjige jučer ujutro.
- C. Donijeo je što sam tražila.
- D. Doneseno je sve.

(1 bod)

50. U kojoj je od sljedećih rečenica glagol u imperativu?

- A. Dolažahu svaki dan.
- B. Neka dođu sutra.
- C. Došla bi sutra.
- D. Dođoh.

(1 bod)

51. U kojemu je od sljedećih primjera upotrijebljen točan instrumental jednine?

- A. kelj > keljom
- B. kralj > kraljom
- C. oraščić > oraščićom
- D. panj > panjom

(1 bod)

52. U kojoj je od sljedećih rečenica upotrijebljen izravni objekt?

- A. Bojao se mraka.
- B. Smijao se šali.
- C. Hrabrio ga je.
- D. Pao je na nj.

(1 bod)

53. Što je po sintaktičkoj službi podcrtana riječ u sljedećoj rečenici?

Živjeti je lijepo.

- A. priložna oznaka
- B. predikat
- C. subjekt
- D. objekt

(1 bod)

54. Koja je od sljedećih tvorenica nastala prefiksarno-sufiksalmom tvorbom?

- A. uzbrdo
- B. uzdahnuti
- C. uzglavlje
- D. uzlaznost

(1 bod)

55. Koja je od sljedećih riječi bliskoznačna podcrtanoj riječi u sljedećoj rečenici?

Rekla je da je on vrlo samodopadan čovjek.

- A. mahnit
- B. skeptičan
- C. suptilan
- D. tašt

(1 bod)

56. Koja je od sljedećih rečenica bliskoznačna podcrtanomu izrazu u sljedećoj rečenici?

Osjećao se kao bijela vrana.

- A. Pokazao je nešto lijepo i vrijedno onomu koji to ne shvaća.
- B. On je bio osoba koja se razlikovala od svoje sredine.
- C. Nije se smatrao krivim ni za što.
- D. Pobijedio je s mnogo gubitaka.

(1 bod)

57. Što je etimološka odrednica sljedećega rječničkog članka?

kòmēdija ž 1. *knjiž.* dramska vrsta šaljiva sadržaja [*komedija situacije; komedija karaktera*]
2. događaj oprečan očekivanju, takav koji je morao biti ozbiljan, a nije; zbrka, natezanje bez potrebe; smušena situacija [*ispala je komedija*] ◇ *činiti (praviti) komedije* prenemagati se, tražiti suvišne probleme gdje ih nema; *tjerati komediju* rugati se čemu, šaliti se s kime ili čime ◇ *lat.* comoedia ← *grč.* kōmōidía

- A. ž
- B. 1. *knjiž.* dramska vrsta šaljiva sadržaja [*komedija situacije; komedija karaktera*]
- C. 2. događaj oprečan očekivanju, takav koji je morao biti ozbiljan, a nije; zbrka, natezanje bez potrebe; smušena situacija [*ispala je komedija*]
- D. ◇ *lat.* comoedia ← *grč.* kōmōidía

(1 bod)

Zadatak višestrukoga izbora s nadopunjavanjem

U zadatku višestrukoga izbora s nadopunjavanjem (58.1. – 58.5.) od više ponuđenih odgovora samo je **jedan** točan.

Točan odgovor morate označiti znakom X na listu za odgovore.

Svaki točan odgovor donosi jedan bod. U zadatku višestrukoga izbora s nadopunjavanjem (58.1. – 58.5.) moguće je ostvariti 5 bodova.

- 58.** Umjetna inteligencija mogla (1.) _____ donijeti građanima poboljšanje (2.) _____, sigurnije automobile i druge prometne sustave, prilagođene, jeftinije i dugotrajnije proizvode te usluge. (3.) _____ se također može olakšati pristup informacijama, obrazovanju i osposobljavanju, što je posebno važno zbog potrebe za učenjem na daljinu. (4.) _____, umjetna inteligencija može učiniti radna mjesta sigurnijima jer se za opasne aktivnosti mogu upotrebljavati roboti te može otvoriti nova radna mjesta koja će nastati (5.) _____ razvoja industrije temeljene na umjetnoj inteligenciji.

58.1.

- A. bi
- B. bih
- C. biste
- D. bude

(1 bod)

58.2.

- A. zdravstvenoga skrbništva
- B. zdravstvenoga skrbnika
- C. zdravstvene opskrbe
- D. zdravstvene skrbi

(1 bod)

58.3.

- A. Njih
- B. Njime
- C. Njoj
- D. Njome

(1 bod)

58.4.

- A. Za razliku od toga
- B. Nasuprot tomu
- C. Nadalje
- D. Ipak

(1 bod)

58.5.

- A. prije
- B. sukladno
- C. tijekom
- D. usprkos

(1 bod)

ZADATAK ZA PISANJE ŠKOLSKOGA ESEJA

Fjodor Mihajlovič Dostojevski, *Zločin i kazna*

Polazno pitanje

Zašto su likovi Sonje i Dunje u romanu *Zločin i kazna* primjer poštivosti?

Prvi polazni tekst

A onamo dječica gladuju... A Katerina Ivanovna krši ruke i sve hoda po sobi i crvene joj pjege izbile po obrazima, kao što svagda biva u toj bolesti, i viče: „Živiš kod nas, gotovanko jedna, jedeš i piješ i griješ se”, a vruga pije i jede kad ni dječica po tri dana ne vide korice kruha! Ja sam tada ležao... ama, što da krijem! Ležao sam pijan, molit ću lijepo, i čujem kako Sonja govori (onako pokorna i glasić joj tako krotak... plavokosa je, a lice joj uvijek blijedo, mršavo), kaže joj: „Pa zar zbilja, Katerino Ivanovna, da se u tako što upustim?” A ona Darja Francovna, opaka žena i policiji dobro poznata, raspitivala se već tri puta kod gazdarice. „Pa što”, odgovara joj Katerina Ivanovna, onako podrugljivo, „što imaš čuvati? Baš mi je i to neko blago!” Ali ne zamjerite joj, ne zamjerite, milostivi gospodine, ne zamjerite! Nije bila pri zdravoj pameti kad je to rekla, bila je uzrujana, bolesna i djeca su plakala jer nisu imala što jesti, i više je to rekla da je uvrijedi, nego u pravom smislu... Jer, Katerina Ivanovna vam je takve čudi, i čim se djeca rasplaču, pa makar i od gladi, odmah ih počne tući. I vidim ja, negdje oko šest sati, Sonječka ustala, ogrnula rubac, obukla ogrtač i otišla od kuće, a negdje oko devet se vratila. Došla pa ravno do Katerine Ivanovne i na stol pred nju metne bez riječi trideset rubalja. Ni riječi nije progovorila, ni da je pogleda, samo je uzela naš veliki zeleni rubac od polusukna (imamo takav jedan zajednički rubac, od polusukna), pokrila se njime preko glave i legla u krevet, okrenula lice zidu, samo joj se ramena i cijelo tijelo neprestance tresu... A ja i dalje sve onako ležim... I onda vidim, mladiću, kako Katerina Ivanovna, isto tako bez riječi, priđe Sonječkinu krevetu, i cijelu je večer do njezinih nogu proklečala, ljubila joj noge, nije htjela ustati, i poslije su obadvije tako zajedno zaspale, zagrljene... obadvije... jest, molit ću lijepo... a ja... ja sam pijan ležao, molit ću lijepo.

Drugi polazni tekst

Razumihin je po mnogim znacima ubrzo zaključio da obje žene žive u vrlo teškim prilikama. Da je Avdotja Romanovna bila obučena kao kraljica, valjda je se ne bi uopće bojao, ali ovako, možda baš zato što je bila siromaški obučena i što je vidio u kakvim bijednim prilikama živi, u srce mu se uvukao strah pa je počeo strepiti za svaku svoju riječ, za svaku gestu, što je, naravno, bilo na nepriliku čovjeka koji se ionako nije previše uzdao u sebe.

(...)

– Znaš što, Dunja – počne ozbiljno i suhoparno – molim te, naravno, da mi oprostiš za ono jučer, ali smatram se dužnim da te opet podsjetim da ne odustajem od svog glavnog zahtjeva. Ili ja ili Lužin. Ja mogu biti i hulja, ali ti ne smiješ. Jedna je hulja dovoljna. Ako se ipak udaš za Lužina, neću te više smatrati sestrom.

– Rođa, Rođa! Pa opet se ponavlja isto ono od jučer – jadovito cikne Puljherija Aleksandrovna. – I što neprestano sam sebe nazivaš huljom, to nikako ne mogu podnijeti. I jučer je bilo isto tako...

– Brate – odlučno mu i isto onako suhoparno odvrati Dunja – u svemu tome ti si negdje ipak pogriješio. Noćas sam o tome razmišljala i otkrila pogrešku. Vic je u tome što ti valjda misliš da se ja tobože nekome i za nekoga žrtvujem.

Hrvatski jezik

Školski esej

Smjernice

- U uvodu:
 - ukratko predstavite autora i djelo
 - u jednoj ili više rečenica oblikujte tvrdnju kojom ćete odgovoriti na polazno pitanje i tako najaviti ono o čemu ćete pisati u središnjemu dijelu eseja.
- U središnjemu dijelu eseja razradite i argumentirajte svoju tvrdnju kojom ste odgovorili na polazno pitanje tako da argumentacija:
 - proizlazi iz razumijevanja djela u cjelini
 - proizlazi iz sadržajne i stilske analize polaznog teksta i njegove uloge u djelu u cjelini
 - bude povezana s književnopovijesnim kontekstom u kojemu je djelo nastalo.

Svoj tekst rasporedite u odlomke koji su jasno, logično i smisleno povezani.

- U zaključku sažeto istaknite ono najvažnije o čemu ste pisali u središnjemu dijelu eseja.